

Multe situații ale destrămării familiilor sunt atât de confuze încât este greu de spus sau de știut, dacă schimbările care se caută a se obține sunt realmente dorite, și cit de multe dintre acestea sunt realiste. De exemplu, un divorț emoțional poate avea loc cu mult înainte ca un cuplu să se separe fizic. Și invers, el poate rămâne incomplet multă vreme după ce divorțul legal a fost terminat. Morley (1982) a sugerat că apropierea și depărtarea emoțională în căsnicie pot fi, în același timp, dorite și temute. Partenerii se pot îndepărta treptat unul de altul, găsind probabil compensație în alte relații sau activități.

O altă idee interesantă ce se desprinde din această lucrare ar fi următoarea: în trecut se considera că, de dragul copiilor, cuplurile din căsătorii nereușite trebuie să rămână împreună în vreme ce în prezent, multă lume crede că este mai bine pentru copii dacă părinții se despart, în loc să-i supună unui permanent conflict în familie. Un studiu făcut, de Wallerstein și Kelly (1980) a demonstrat că, deși divorțul a făcut bine multor adulți, copiii nu au avut parte de avantaje comparabile. Un număr semnificativ au avut sănătatea psihică serios afectată. Wallerstein se aștepta ca, în general, copiii să aibă un sentiment de ușurare direct proporțional cu nivelul conflictului dintre părinții lor. Nu a rezultat deloc așa ceva. La șocul dispariției unuia dintre părinți se adaugă suferința provocată de diminuarea grijii și atenției părintelui care a rămas (preocupat de a procura siguranța și sprijinul de care au nevoie).

Ca o concluzie a celor prezentate, vom face referire la cercetarea efectuată de Holmes (1967) care a dezvoltat o scală a evenimentelor stresante, cerându-le subiecților (400) să ordoneze diferite evenimente din viață, în funcție de gradul de schimbare a vieții pe care l-au implicat. Divorțul s-a situat al doilea ca eveniment de transformare a vieții personale după moartea unui soț (1), având un scor mai mare chiar decât arestarea, pierderea slujbei, pensionarea, graviditatea sau moartea unui prieten apropiat. Ratele internării în spitale de psihiatric sunt mult mai mari pentru cei divorțați sau separați, decât pentru cei căsătoriți sau necăsătoriți. Același lucru se întâmplă și în cazul sinuciderilor — Morgan (1979). Femeile divorțate reclamă o mult mai ridicată incidență a bolilor depresive în special în perioada separării — Chester (1971).

Separarea, divorțul și familia are meritul — așa cum evidențiază Janet Walker, președinta Asociației pentru Terapie Familiei — de a explora și discuta posibilitățile efectuării unei munci sociale eficiente cu familiile destrămate, de către un practician care are deja o contribuție majoră la dezvoltarea serviciilor de conciliere din Marea Britanie.

Cristian Ciupercă

— student —

DAVID M. COOPER ȘI DAVID BALI, *Abuzul asupra copilului*, București, Edit. Alternative, 1993, seria ASISTENȚA SOCIALĂ.

Încă din anii 1960, când a fost pentru prima oară identificat ca o problemă socială „modernă” — deoarece s-a observat că, începând cu anii '60 numărul abuzurilor asupra copiilor a crescut — s-a scris foarte mult despre abuzul asupra copiilor (despre răniri, ucideri, abuz sexual ș.a.). Mulți scriitori de specialitate au căutat să izoleze natura și cauzele abuzului și metodele specifice de prevenire și tratare a acestuia, ocupându-se mai puțin, de rolul specific al asistenților sociali și al autorităților locale în această problemă. Asistenții sociali au fost de multe ori criticați în anchete oficiale de moartea unor copii aflați în ocrotirea sau supravegherea lor, ajungând astfel să se simtă vinovați, dar în același timp dornici de a găsi soluții la problemele dificile cu care se confruntă.

Lipsind un ghid practic pentru cei care se confruntă în munca lor de asistenți sociali cu problema abuzului asupra copiilor, David M. Cooper și David Bali și-au propus să ofere un astfel de îndrumar. Neavând pretenția ca cititorii să-l considere un ghid perfect, el nu dă răspunsuri facile, nici metode precise sau detaliate, dar constituie un punct de plecare prin sfaturile oferite, orientând acțiunea pe un anumit făgaș.

Temele abordate în această lucrare — definiții ale problemei respective, trăsăturile principale ale lucrătorilor din acest domeniu, anxietățile și nevoile asistenților sociali, evaluarea și asumarea riscului, rolul de investigatori și de terapeuți ai asistenților și metodele de prevenire și tratare a abuzului asupra copiilor — sunt bine structurate și bogate în informații.

O definiție mai largă a abuzului asupra copilului a ridicat, în mod constant, probleme serioase atât de ordin practic, cât și de ordin moral pentru toți asistenții implicați în do-

meniu și pare a produce mai multe confruntări cu părinții decât s-ar putea explica doar pe baza statisticilor privind rănirea și moartea copiilor. Definierea este dificilă și pentru că lipsesc informațiile și cercetările exacte, colectate și coordonate centralizat despre ceea ce înseamnă copiii cu abuzuri. De aici, rezultă că modul și nivelul corect de prevenire și protecție, prin Departamentele Serviciilor Sociale, nu sunt ușor de descoperit și nu există nici soluții exclusive.

În continuare, autorii prefigurează principalele trăsături și caracteristici ale altor cercetători în domeniul abuzurilor asupra copiilor: pediatri, obstetricieni și ginecologi, medici din spitale, medici generalişti, psihiatri, medici militari etc.

Majoritatea au răspuns semnificativ presiunilor sociale și guvernamentale, și au învățat, uneori fără tragere de inimă, să coopereze între ei mai mult decât înainte. Totuși, lecția importantă pentru asistenții sociali este aceea că o astfel de cooperare este definită de valoarea proprie a altor asistenți și de politicile agenților, iar acestea variază considerabil, și de aici reacțiile diferite ale medicilor generalişti și ale acelor asistenți care realizează vizite de verificare a modului în care se dezvoltă copilul în familie. O a doua lecție poate fi cooperarea interdisciplinară și comunicarea, privite ca două aspecte care nu rezolvă singure problema abuzului asupra copiilor. Recomandarea majoră a multora din anchetele oficiale este aceea că atât asistenții sociali cât și agențiile trebuie să-și îmbunătățească legăturile dintre ele. În general, acest lucru a fost realizat prin proceduri detaliate și îndrumări pentru cazurile de abuzuri. Cu toate acestea, se pare că motivele pentru care ocrotitorii abuzează de copii sunt atât de complexe, încât poate fi periculos pentru asistenții sociali să se limiteze doar la simpla relație cu alți lucrători. În aceeași măsură, important este și faptul că asistenții trebuie să-și dezvolte individual aptitudinile și resursele, în mod distinctiv, în funcție de rolurile lor. Acolo unde rolurile se suprapun prea mult, simțul propriu de responsabilitate al asistentului și capacitatea de a opera independent, cu încredere, poate fi redus.

Următorul capitol se referă la cele mai profunde elemente ale practicii asistenței sociale — sentimentele individuale, atitudinile și îndemănările. Deseori, asistentul social, se trezește singur și înspăimântat, expus la numeroase stresuri, care pot înfățișa aspectele profunde ale personalității sale. Activitatea de analiză a cazurilor de abuz asupra copiilor ilustrează cu o deosebită intensitate variatele permutări de roluri care constituie o trăsătură comună pentru o mare parte a asistenților sociali de autoritate locală.

Conflictele pot apărea atât în interiorul, cât și în exteriorul departamentului asistentului social. De aceea, activitatea atât de îngrijorătoare din cazurile de abuzuri asupra copiilor trebuie distribuită în funcție de aptitudinile cerute de probleme.

Cea mai bună formă de sprijin a asistenților sociali, în înlăturarea fricii de abuzuri asupra copiilor, constă în acțiunea de prevedere, de supraveghere a activității celor implicați, acordându-le șansa să reflecteze asupra evenimentelor.

Capitolul *Evaluarea și asumarea riscului* demonstrează importanța analizelor de risc în problema copiilor asupra cărora se fac abuzuri. Aceste analize oferă șansa de a se da naștere unor planuri detaliate și explicite de acțiune.

Așa cum arată și Brearley (1982, p. 58), există patru întrebări de bază care se pun în momentul în care ne confruntăm cu incertitudinea: *Care sunt diferitele posibilități? Cât sunt ele de probabile? Cât sunt ele de grave? Cât sunt de iminente?*

Răspunsul la fiecare întrebare cuprinde atitudini, valori, fapte, cunoștințe, calcule... un amestec complex care face precizarea imposibilă fără o analiză riguroasă și, bineînțeles, fără un pic de noroc.

Investigația cazurilor de abuz asupra copiilor, spun cei doi autori, are o bază legală clară, care pune în mod evident copilul în centrul activității sale. Departamentele de Servicii Sociale îndeplinesc responsabilități numeroase și unice pentru protecția și ocrotirea acestor copii și ar părea să constituie un cadru legal pentru investigații. Însă odată cu responsabilitatea vine și puterea și de aceea este esențial ca asistenții sociali de autoritate locală să se apere de o percepție prea amplă sau prea îngustă a abuzului asupra copilului. În timpul unei investigații, rolul lor are multe în comun cu poliția și acest lucru necesită o urmărire imparțială și o corelaționare a informației din mai multe surse. Condiția copilului, starea familiei, istoria și mediul lor ambiant, toate se constituie ca elemente vitale ce trebuie luate în considerare.

Investigația este un proces care necesită momente și faze care presupun diferite aptitudini. Ea trebuie să se axeze exclusiv pe interesul copilului, trebuie să fie fermă și puternică, condusă cu onestitate, autoritate și compasiune; ea trebuie să facă față atât autoanalizei, cât și examinării în fața tribunalului.

Un rol important al asistenților sociali, pe lângă cele de investigator și coordonator îl reprezintă cel de terapeut. Și autorii prezintă în acest capitol unele tehnici care vizează atât copiii de care s-a abuzat, cât și adulții care au abuzat de copii. Terapia trebuie să implice experimentul, explorarea și asumarea riscului pe cont propriu. Un fapt observat de autori este acela că abuzul care conduce la traumă și apoi la regresie, necesită un proces de îngrijire părintească, dacă vrem să fim siguri că copilul se dezvoltă în mod corespunzător și nu este „neglijat” sau „evitat”.

Capitolul final atrage atenția asupra faptului că nu există metode sofisticate și distincte care să aibă un deosebit succes. Ele sunt mai degrabă un răspuns la nevoia unei profunde dezvoltări a aptitudinilor de ocrotire a copiilor care să combine autoritatea cu dorința de a coopera cu copilul și cu interesele comunității.

Cei doi autori au un merit deosebit cu această lucrare chiar numai prin faptul că au abordat această temă, militând astfel pentru ocrotirea acestor copii de care se abuzează. Ei demonstrează că nu există răspunsuri specifice, magice la problema abuzurilor asupra copiilor, că o bună ocrotire a acestora se bazează pe abilitățile de bază ale conștientizării, investigării, consimțământului familiei, asumarea riscului, comunicarea interpersonală cu copiii și cu părinții și mobilizarea resurselor în cadrul mediului familial.

Cartea este bine structurată și are o bibliografie vastă. Noutatea temei și alte impedimente precum: numărul redus al cadrelor de specialitate, adică al asistenților sociali, resursele financiare scăzute, ne împiedică să punem în practică această teorie la noi în țară.

Parafrazându-i pe cei doi autori, se poate spune că deși a fost scrisă în primul rând cu gândul la nevoile asistenților sociali ai autorităților locale din Anglia și Țara Galilor, ei speră că această lucrare se va dovedi folositoare oriunde în altă parte și în alte contexte.

Cristina Muleșiu

— studentă —

BARBARA EINHORN, *Cinderella goes to market*, Verso, London, New York, 1993

O dată cu colapsul statului socialist, femeile din Estul și Centrul Europei se confruntă acum nu numai cu dubla povară a muncii în fabrică și a muncii acasă. Creșterea șomajului face ca numărul tot mai mare de femei să-și piardă slujba, iar ideologiile naționaliste le îndeamnă să se limiteze la „responsabilitatea lor primară”, aceea de a produce copii pentru națiune. Adăugând la acestea și lipsa unor măsuri adecvate de protecție socială a copilului, atacul permanent asupra drepturilor reproductive precum și nivelul tot mai scăzut al reprezentării femeii în sfera politică, putem înțelege că posibilitatea femeilor de a alege se reduce din ce în ce mai mult. În această situație se pune întrebarea: pot aceste obiective să devină un catalizator în procesul de transformare a asociațiilor de femei (aflate la ora actuală într-o fază embrionară) în ceva asemănător mișcărilor de masă ale femeilor, ori va învinge „alergia” la feminism? Fiindcă tot mai multe femei se plâng că au suferit „de prea multă emancipare” sub socialism, iar acum găsesc în feminitate și maternitate noi forme ale libertății.

Studiind poziția femeii înainte și după 1989, în Germania de Est, Polonia, Cehoslovacia și Ungaria, Barbara Einhorn ajunge la concluzia că sexul (gender) este prisma prin care schimbările care au loc în această parte a lumii pot fi înțelese și evaluate.

Primul capitol al lucrării* începe prin examinarea trecutului analizând rezultatele pozitive și negative ale politicilor statului socialist în emanciparea femeii. Pornind de la studiile lui F. Engels și A. Bebel, statele socialiste au încercat să rezolve „problema femeii” prin mijloace economice. Punctul lor de vedere era că după abolirea proprietății private asupra mijloacelor de producție, participarea femeii la forța de muncă este nu numai condiția necesară, ci și suficientă pentru emanciparea ei de sub tirania familiei patriarhale.

Este interesant să observăm contradicția pe care autoarea o descoperă în acest mod de a rezolva problema. Pe de o parte femeia era definită ca om al muncii și ca mamă, fără a exista o definiție echivalentă a bărbatului ca om al muncii și ca tată. Iar pe de altă parte problema femeii a fost tratată, încă de la început, mai degrabă ca fiind un rezultat singular decât ca parte a proiectului de construire a societății egalitare. Într-adevăr, statul socialist, reducând drepturile cetățenești numai la acordarea dreptului la muncă, catapulta

* Cenușăreasa merge la piață.